

'TERRORISME IS NOOIT ONS DING GEWEEST'

De geschiedenis van de *Rote Armee Fraktion* vanuit een
oorspronkelijk perspectief

Interview met oud-lid Ronald Augustin

Annelotte Janse en Rosa de Jong

Ronald Augustin is een voormalig lid van de Rote Armee Fraktion (RAF). Na politieke ontwikkeling en gevangenschap in de jaren zestig en zeventig is hij werkzaam geweest in de grafische industrie als redacteur voor vakbladen en bedrijfsadviseur. Daarnaast verricht hij vooral in Duitsland journalistieke activiteiten. Momenteel werkt hij aan een boek over de geschiedenis van de RAF.

Welke kant van de RAF belicht u in het boek dat u aan het schrijven bent en wat wilt u erin recht zetten?

'Ik wil geen dingen recht zetten of proberen tegen de geweldige productie aan rotzooi en geschiedenisvervalsing over de RAF een boekje aan te dragen. Dat is tamelijk hopeloos en zo functioneert de markt gewoon niet. Voor mij is het belangrijk dat mensen die belangstelling hebben voor deze geschiedenis bij een authentiek werk terecht kunnen komen. In Duitsland beheersen de werken van Stefan Aust en Wolfgang Kraushaar het historiografische debat over de RAF. Hier in Nederland domineert Jacco Pekelder. Het probleem is dat er heel weinig authentiek materiaal bestaat. Er zijn wel archieven met strategiepapieren en verslagen van interne discussies uit die tijd, maar deze documenten zijn ondertussen gedateerd. Iemand kan er nu nog maar weinig mee als deze papieren niet in de juiste context geplaatst worden. En wie kan die context beter beschrijven dan wijzelf, de mensen die het meegemaakt hebben? Tot nu toe bestaan er namelijk alleen brokstukken: voornamelijk (auto)biografieën en interviews over thema's die op een bepaald moment speelden. Daarom is het mijn bedoeling om de gehele geschiedenis van de RAF te beschrijven.'

Gaat uw boek dan ook over alle generaties RAF-leden?

'Er waren geen generaties. De meeste mensen die bijvoorbeeld de zogenaamde derde generatie vormden, zijn net zo oud als ik. De indeling in generaties heeft voor mij dus überhaupt geen betekenis. Ik heb bepaalde periodes in de RAF meegemaakt en daarover kan ik vanuit mijn eigen perspectief praten. Dat vormt dan ook het zwaartepunt. De momenten die ik zelf niet heb meegemaakt kan ik wel becommentariëren vanuit mijn eigen standpunt. Dat doe ik met behulp van de documenten die er zijn. Waar dat nodig is, gebruik ik interviews met andere mensen uit de RAF.'

Waarin verschilt uw versie van de reeds bestaande boeken die u aanhaalde?

'Al direct vanaf het begin, toen Andreas Baader werd bevrijd en Ulrike Meinhof onderdook (14 mei 1970), was er commentaar vanuit de hoek van het blad *konkret* waar Ulrike werkte. Ze kreeg voornamelijk kritiek van haar ex-partner Klaus Rainer Röhl [uitgever van *konkret*, red.] en zijn rechterhand Peter Homann [journalist voor *konkret*, red.]. Homann was ook met Ulrike bevriend geweest. Beiden koesterden veel persoonlijke wrok tegen haar wegens confrontaties die zij met haar hebben gehad. Hetzelfde geldt voor Aust, die toen hij twintig was bij

konkret kwam werken. Toen was *konkret* al aan het veranderen van spreekbuis van de studentenbeweging naar een soort softporno blad. Toen Ulrike onderdook kwamen er vanuit de hoek van *konkret* allerlei veronderstellingen over de vraag waarom ze ondergedoken was. Deze journalisten beweerden dat Ulrike dat vanwege persoonlijke redenen deed. Ze zou zich hebben laten meeslepen door Andreas Baader en Gudrun Ensslin. Dat beeld wordt telkens herhaald. Vanuit dit perspectief schreef Aust het boek dat als het standaardwerk over de RAF wordt beschouwd. In dit boek, het *Baader-Meinhof-Komplex*, noemt hij geen enkele bron; achthonderd pagina's en geen enkele bron! Hij gebruikt zogenaamd citaten, maar er staat geen citaat in dat hij niet heeft vervalst. En toch wordt dit boek van Aust door elke historicus en journalist geciteerd.

In de geschiedschrijving over de RAF wordt het politieke aspect er altijd uitgedrukt. Het gaat in de historiografie van de RAF meer over de personen, de individuen, dan over de politiek. En als het over de politiek gaat, dan worden er citaten gebruikt die verdraaid worden. Ze zijn buiten hun context geplaatst. Zo is er een notitie van Ulrike waarin ze spreekt over de bemoedigende acties van de studentenbeweging. Aust verandert dat in ontmoedigende acties. Zo worden dingen in hun tegendeel veranderd en vervolgens door iedereen herhaald.

Ik heb geen problemen met kritiek, als het maar om feiten gaat. Maar meestal worden gewoon veronderstellingen en verzinsels gehanteerd. Zo worden ons acties toegeschreven die we nooit gedaan hebben, zoals het plaatsen van bommen in treinstations en voetbalstadions. Er is ook het verhaal van het beschieten van een joods topfiguur. Dat waren geen acties van ons. Ook al hebben we statements afgegeven waarin we dat aangaven, telkens wordt het weer herhaald. Dat is beledigend voor ons, want wij worden op een manier neergezet die alleen maar vernederend is en onze politiek ontkent.

Mijn bedoeling is een boek uit te geven dat onze kant van het verhaal beschrijft. Daar komen dan de feiten, de nodige interpretaties, een chronologie, een bibliografie en natuurlijk bronvermeldingen bij. Binnenkort zijn we er allemaal niet meer, het is dus tijd om iets authentieks van onszelf achter te laten.'

U heeft ook het RAF-archief in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) samengesteld en omschrijft dat als het enige archief waarin de RAF zelf aan het woord komt. Hoe heeft u dat gedaan?

'De andere archieven in Duitsland en elders bevatten vooral dossiers van politie, justitie en krantenknipsels. Ik heb me voor het RAF-archief geconcentreerd op documenten die onze strijd in de illegaliteit en in de gevangenis weergeven. Er zitten dus nauwelijks andere documenten in dan die in de loop van de tijd door onszelf zijn geschreven.'

Een andere discussie in de academische wereld gaat over het proces van de oprichting van de RAF. Ziet u een rechte lijn tussen het studentenverzet van de Außerparlamentarische Opposition (APO) en de oprichting van de RAF?

'Ik zou niet van een rechte lijn willen spreken. De RAF heeft zich niet als iets apart beschouwd, maar als onderdeel van een bredere beweging. Daarom heetten we ook Rote Armee Fraktion, een fractie van iets groters. De mensen die

de RAF hebben opgericht, kwamen vrijwel allemaal uit de APO voort. Dat is wel zo. Ook de mensen die er later zijn bijgekomen hebben een geschiedenis in de studentenbeweging van de zestiger jaren, maar de ontwikkeling daarnaartoe was een langer proces.

Toen ik in 1969 naar Berlijn kwam, zat ik al langer in de protestbeweging. De plaats maakte mij niet uit, ik wilde zijn waar het gebeurde. Hoewel de studentenbeweging in zekere zin aan het afbrokkelen was, waren de mensen en de ideeën er natuurlijk nog steeds. Er was veel discussie over de manier waarop we ons moesten organiseren en nauwelijks over het gebruik van geweld op zich. Wel bestond de vraag hoe de krachten van het imperialisme versplinterd konden worden. Vanuit die discussies zijn alle mogelijke initiatieven voortgekomen, waaronder de RAF.

Toen de bevrijding van Andreas Baader plaatsvond, bestond de RAF nog niet. Twee maanden daarvoor was een groep bij elkaar gekomen in Berlijn om iets concreets te organiseren. Het was duidelijk dat zich hier iets ontwikkelde vanuit

Augustin als spreker bij de lezing 'De Rote Armee Fraktion. Het individu binnen de gewapende groepering' op 13 juni 2016. Foto: Rosa de Jong

een bredere discussie. Tijdens dit proces werd Andreas gearresteerd: hij was heel dom in een val gelopen. Een klein groepje besloot hem te proberen te bevrijden, want hij was te belangrijk voor het proces: hij was in staat om heel verschillende mensen bij elkaar te krijgen. Ik kwam net terug van een reis toen dat lukte. In mijn woning in Berlijn las iedereen over Andreas' bevrijding. Toen dacht ik: "dat is de juiste groep, dit zijn de juiste mensen." Zij kwamen wel uit een kring waarin ik mij al langer bevond. Mijn vriendin was bijvoorbeeld op bezoek geweest bij Andreas in de gevangenis. Het was toen voor mij dus ook duidelijk: "die wil ik zien." En dat heb ik via via laten weten. Zo heb ik dan ook de eerste contacten gelegd. Daarna is het meteen praktisch geworden. Al met al

is het een proces geweest waarin de dingen zich razendsnel ontwikkelden.'

Waartegen moest men zich verzetten?

'Het kernprobleem waarmee wij in de kapitalistische centra waren geconfronteerd was vervreemding. Dat wil zeggen consumptie, televisie, verdomming, onverschilligheid tegenover het geweld en de armoede in het imperialistische systeem. Voor ons, als mensen die zich buiten de maatschappij hadden gesteld, was het toen heel duidelijk, dat dit veranderd moest worden. De discussie ging over hoe we effectief iets tegen het systeem konden doen. Een belangrijk onderwerp was Vietnam. Ook internationaal waren er veel discussies waarbij de conclusie werd getrokken dat er nu effectief gehandeld moest worden. We moesten de krachten van het imperialisme versplinteren, zoals Che Guevara zei: "twee, drie, vele Vietnams creëren."

Hoe kwam u zelf bij de RAF?

‘Tijdens dat hele proces heb ik natuurlijk gezocht, ook naar mijn eigen identiteit. Ik was heel jong, veel te jong. Ik wilde concreet handelen en het was mij al rond 1966 duidelijk dat we alleen gewapend de strijd aan konden gaan. Naast onze strijd van binnen zouden de bevrijdingsbewegingen van buiten aanvallen. Dat was zo'n concept in die tijd. De theorievorming hiervoor had plaatsgevonden in de tweede helft van de jaren zestig. Deze theoretische discussies werden soms ook gevoerd om het proces te verlangsamen: zo hoefde je zelf niet te handelen. In 1967 was ik bij de *Dialectics of Liberation* conferentie in Londen, die twee weken duurde. De discussies gingen over de ontwikkeling van geweld tegen het geweld van het systeem. Het was slechts een kwestie van tijd voordat het zich zou concretiseren. We lazen toen ook veel over de Uruguayaanse stadsguerilla, de *Tupamaros*, en boeken van Carlos Marighella, Frantz Fanon en Che Guevara.’

Herbert Marcuse ook?

‘Ik persoonlijk niet. Zijn boeken heb ik pas later in de gevangenis gelezen. Maar hij was natuurlijk wel een factor, zeker met betrekking tot de definitie van vervreemding. In Frankfurt had hij een zekere rol in de discussies met de SDS [*Sozialistische Deutsche Studentenbund*, red.]’

Werden die boeken besproken in de discussies over de aanpak van het probleem in Vietnam?

‘Niet letterlijk. In de gevangenis heb ik pas de relevante boeken gelezen. Het was mijn tweede universiteit. Daarvoor had ik weinig van Marx gelezen en er nog minder van begrepen. In de gevangenis heb ik *Het Kapitaal* grondig doorgenomen. Er was geen vast programma, maar er waren wel aanbevelingen over wat van belang was om te kennen. Hiervan werden ook uittreksels rond gestuurd. Ik was in die tijd vooral praktisch ingesteld, maar bijvoorbeeld Gudrun Ensslin, Ulrike Meinhof of Jan Raspe waren als intellectuelen natuurlijk op theoretisch gebied beter gewapend. Anderen, zoals ik, hebben zich het meeste pas in de gevangenis toegeëigend.’

Kan de RAF zich als politiek concept herhalen?

‘Nee, de geschiedenis herhaalt zich nooit. De RAF was een van de eerste gewapende groepen in West-Europa, maar ongeveer in dezelfde tijd ontstonden in alle kapitalistische centra soortgelijke groepen. Het was een algemeen fenomeen waardoor je niet kunt zeggen dat de RAF werd opgericht door de één of andere persoon of slechts wegens het Duitse naziverleden. Het is een dynamiek geweest in het kapitalistische systeem op het moment dat de Sovjetunie strategisch een zeker tegenwicht bood en de bevrijdingsbewegingen in de voormalige koloniën zichzelf in een groter internationaal verband zagen. Het was een krachtenveld waarin wij als RAF en als linkse beweging geopereerd hebben. Hier in het westen heeft de linkse beweging een kans gehad, die ze niet volledig heeft waargenomen. Ik denk dat we niet helemaal op de hoogte van de tijd waren. We waren in onze analyse wel op het niveau van de ontwikkelingen,

maar in de consequentie zwak. Dit kwam ook doordat we telkens maar met weinig mensen waren. De draagkracht was van begin af aan nogal brokkelig. De RAF heeft officieel haar einde verklaard in 1998, maar in de late jaren tachtig was het al ten einde omdat de hele linkse beweging aan het eind van een bepaalde ontwikkeling was. Dertig jaar is maar heel kort. Als we langer de tijd hadden gehad, waren we zeker dichterbij elkaar gekomen, ook internationaal. Dan hadden we meer kunnen bereiken. Maar dat is allemaal veel complexer dan het lijkt.'

Ook complexer dan het geschetst wordt in de bestaande literatuur?

'Ja, maar dat is een ander probleem. Er heeft de afgelopen vijftig jaar een verschuiving plaatsgevonden binnen de academische wereld, waardoor historici steeds afhankelijker zijn geworden van de media. Dat bepaalt de manier waarop informatie wordt gewonnen en verwerkt: de stereotypen die telkens weer herhaald worden en het taalgebruik om in de markt te blijven. Een voorbeeld is de ontwikkeling in de geschiedschrijving van de term "terrorisme". Terrorisme betekent letterlijk "angst aanjagen". De RAF, en ook andere groepen, hebben best veel fouten gemaakt. Maar terrorisme is nooit ons ding geweest: we zijn nooit een groep geweest die de massa of het volk wilde terroriseren om ze bewuster te maken. Je kan geen gedachten in de koppen van de mensen bombarderen, zo werkt het niet. Dus het gebruik van de term "terrorisme" is fout als het gaat om de RAF. Het ontvoeren van vliegtuigen kun je terrorisme noemen, want je terroriseert de passagiers en andere mensen die vliegtuigen nemen. Maar de meesten van ons zijn daar altijd tegen geweest. Bijvoorbeeld ook tegen de ontvoering van de Lufthansa vlucht in oktober 1977 door leden van de PFLP-SC, die de vrijlating van gevangenen uit de RAF eisten. Als je het hebt over het doodschieten van een grote bons (zoals Karl Heinz Beckurts of Alfred Herrhausen), dan is terrorisme ook niet de juiste definitie. Dan is het hooguit een polemische karakterisering. Als je het hebt over het politieke concept en de politiek-militaire doelwitten, is terrorisme in ieder geval het verkeerde begrip. Het heeft een politieke betekenis gekregen die het oorspronkelijk niet had.'

Wat waren de politieke effecten van de RAF?

'Het is moeilijk voor een beweging om het effect van een eigen activiteit in te schatten. Andere mensen zullen dat moeten doen. Als ik met mensen in Duitsland spreek, met jongeren ook, denk ik dat de RAF in ieder geval niet weg te denken is uit de geschiedenis van West-Duitsland. We hebben sporen achtergelaten, maar de conclusie is eigenlijk dat onze praktijk niet boven het stadium van een experiment is uitgekomen. Dat betekent dat er een ervaring is gemaakt. Maar daar moet van onze kant nog een interpretatie bij komen, want die ontbreekt nog. Dat moet dus nog gebeuren. Toch denk ik dat de RAF sporen heeft achtergelaten in die zin dat zij heeft bijgedragen aan de herdefiniëring van de verhouding tussen illegaal en legaal en van termen als collectiviteit, revolutionair subject en revolutionaire klasse.'